

În amintirea lui Răzvan Codrescu
(1959–2021)

CRISTIAN SANDACHE

SUB SEMNUL
ARHANGHELULUI MIHAIL

O ISTORIE A MIȘCĂRII LEGIONARE

EDITURA THEOSIS

Comenzi online: www.theosis.ro

Comenzi prin e-mail: office@theosis.ro

Comenzi telefonice: 0770 111 916

Copyright © Editura Theosis, 2025. Toate drepturile rezervate

Imaginea de pe copertă: Corneliu Zelea Codreanu și Văcăreștenii – în picioare de la stânga spre dreapta: Corneliu Georgescu, Teodosie Popescu, Ion I. Moța – așezați: Radu Mironovici, Corneliu Zelea Codreanu, Ilie Gârneață.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SANDACHE, CRISTIAN

Sub semnul Arhanghelului Mihail : o istorie a Mișcării

Legionare / Cristian Sandache. - Oradea: Theosis, 2025

ISBN 978-630-95096-0-4

32

94

Redactor: Virgil Baidoc

Tehnoredactor: Paula Cionca

TIPĂRIT ÎN ROMÂNIA

CRISTIAN SANDACHE

SUB SEMNUL
ARHANGHELULUI MIHAIL

O ISTORIE A MIȘCĂRII LEGIONARE

THEOSIS

2025

CUPRINS

I. ARGUMENT	9
II. MIȘCAREA LEGIONARĂ. REPERE ISTORICO- IDEOLOGICE (1927-1941)	11
III. ORTODOXIA ȘI MIȘCAREA LEGIONARĂ. O ASOCIERE CONTROVERSATĂ	58
IV. VIOLENȚELE ȘI ASASINATELE LEGIONARE VERSUS REFLEXELE TERORISTE ALE STATULUI ROMÂN	97
V. PORTRETE LEGIONARE	197
VI. LEGIONARISMUL: UN MOD DE A VEDEA LUMEA	255

I. ARGUMENT

FENOMENUL LEGIONAR APARTINE ISTORIEI ROMÂNILOR, iar abordarea sa nu trebuie nici ignorată, nici realizată într-o manieră propagandistic-caricaturală. La rândul său, istoricul nu trebuie confundat cu un procuror, un judecător, un activist civic, sau cu unul politic. Datoria lui fundamentală este aceea de a explica (după capacitatea sa și după argumentele pe care le are la dispoziție), de ce anumite fenomene s-au derulat într-un anumit fel, sau un personaj a acționat/reacționat, în modalitatea pentru care a optat și nu altfel.

Într-o Românie invadată de kitsch și subcultură, violență și amatorism, secularism agresiv, minciună și dezinformare, istoricul trebuie să rămână un luptător vertical și onest pentru echidistanță și respectarea adevărului. În fața atâtor provocări, unica instanță la care trebuie să se raporteze rămâne doar propria sa conștiință.

Subscriu așadar total, celebrului *Apel* (intitulat *Libertate pentru Istorie*), lansat în decembrie 2005 și semnat de reputații istorici francezi Alain Decaux, Pierre Milza, Marc Ferro, René Rémond:

„Istoria nu-i o religie. Istorical nu acceptă nici o dogmă, nu respectă nici un lucru interzis, nu cunoaște tabu-uri. El poate să deranjeze.

Istoria nu este tot una cu morala. Istorical nu are rolul de a exalta sau de a condamna. El explică. Istoria nu este sclava actualității. Istorical nu aplică trecutului schemele ideologice contemporane și nu introduce în evenimentele de odinioară sensibilitățile prezentului.

Istoria nu-i tot una cu memoria. Istorical, într-un demers științific, colecționează amintirile oamenilor, le compară între ele,

Cristian Sandache

le confruntă cu documentele, cu obiectele cu urmele existente și stabilește faptele. Istoria ține cont de memorie dar nu se rezumă la ea.

Istoria nu este un domeniu juridic. Într-un stat liber, definirea adevărului istoric nu aparține nici Parlamentului, nici autorității judiciare. Politica statului, chiar animat de cele mai bune intenții, nu este politica istoriei”¹.

**Cristian Sandache,
19 ianuarie 2025,
în Duminica celor 10 leproși**

---

¹ „L’Histoire”, Paris, no.306/Janvier 2006. .

II. MIȘCAREA LEGIONARĂ. REPERE ISTORICO-IDEOLOGICE (1927–1941)

CORNELIU ZELEA CODREANU (1899–1938) a fost unul dintre cei mai controversați oameni politici ai României interbelice, iar creația sa – Mișcarea Legionară (fondată la Iași, în ziua de 24 iunie 1927, sub denumirea de Legiunea Arhanghelul Mihail), nu face excepție în această privință. Charisma fondatorului legionarismului românesc a fost indiscutabilă, deși, nu avea nimic din calitățile politicianului de tip clasic. Lipsit de virtuți oratorice, respingând teoretizările în exces (pe care le considera lipsite de orice eficiență practică), ostil modelului democratic, Codreanu era mai curând un pragmatic cu accente mistice, care acorda o atenție deosebită acțiunii, organizării de inspirație cazonă și forței exemplului personal, interpretat într-o cheie morală².

Naționalismul radical originar al discursului legionar era în fond, reflexul gândirii și datelor temperamentale ale lui Codreanu însuși, peste care s-au suprapus ulterior, o serie de contribuții teoretice diverse, ale celorlalți actori ideologici importanți ai Mișcării.

Omul legionar pe care Codreanu și adepții săi îl conturau în intervențiile și scrierile lor, era un fel de erou mitic, dotat cu o forță spirituală remarcabilă și cu o voință inflexibilă, imun la toate tentațiile mărunte ale cotidianului. Era invocat frecvent conceptul de „*elită*”, fără de care, adepții legionarismului considerau că România n-ar fi avut niciun viitor. Mișcării Legionare i-ar fi revenit responsabilitatea cristalizării acestei elite a neamului românesc, un grup de partizani impecabili sub aspectul morali-

² Ion Banea, *Căpitanul*, Tipografia Veștemean, Sibiu, 1936; Lucian Predescu, *Enciclopedia „Cugetarea”*, Georgescu-Delafras, București, 1940; pp.940-941; .xxx *Corneliu Zelea Codreanu. 20 de ani de la moarte*, Ed. Carpații, Madrid, 1958; Carlo Sbrulati, *Codreanu, el Capitan (Vida e muerte de Codreanu)*, Barcelona, 1970.

tății, gata de a se jertfi pentru interesele fundamentale ale națiunii, capabili a-și subordona orgoliile personale, comandamentele superioare ale colectivității românești. Deși Codreanu era un personaj rezervat, care disprețuia vorbăria barocă și obositoare, preferând formulele simple, laconice, sobre (dar totodată de efect), falanga de publiciști și ideologi ai grupării sale vor impune treptat un stil de exprimare inconfundabil, care va alterna precizia cu sarabanda de metafore, în marea lor majoritate, de inspirație religioasă sau istorică. Paseist prin excelență, Corneliu Zelea Codreanu considera trecutul poporului român drept un îndreptar etic permanent și o sursă de regenerare sufletească, neezitând a lua ca repere în activitatea sa, marile figuri ale istoriei naționale³. Misticismul lui Codreanu (care se va amplifica în ani, în paralel cu grelele încercări pe care va fi nevoit să le înfrunte) se va caracteriza printr-o remarcabilă acuitate a suferinței, notele de stoicism fiind în egală măsură prezente. Mulți observatori ai personalității liderului legionarismului românesc vor condamna latura aceasta a sa, considerând-o ilustrarea unui model de gândire anacronic, în vreme ce alții, vor sfârși prin a fi seduși de ea.

Legionarismul țintuia la stâlpul infamiei atât democrația, cât și dictatura, numai că prin conceptul de „*democrație*”, adepții lui Codreanu aveau în vedere mai curând reprezentarea caricaturală a acesteia, conchizând că formula sa de concretizare în cadrul statului român, ar fi echivalat cu un adevărat pericol la adresa identității spirituale a colectivității românești⁴.

Tot ceea ce însemna program politic, corpus ideologic compact, sistematizat, era respins cu fermitate de Codreanu, care considera că România ar fi fost saturată de o inflație de programe de diverse orientări, care mai de care mai prolixă, absolut inutile în cele din urmă, prin absența oricărei concretizări a lor în planul realităților. Fondatorul legionarismului era de părere că oricine

³ Cristian Sandache. *Îngerii căzuți. O istorie a Extremei-Drepte din România*, Ed. Corint, București, 2010, p.119.

⁴ Corneliu Zelea Codreanu, *Cărticica șefului de cuib*, București, 1933; Faust Brădescu, *Problema partidului unic*, în „Carpații”, an XXVII, Madrid, septembrie, 1983, nr.38/39, pp.18-20; Serafim Bratocea, *Les dimensions de la liberté dans la pensée légionnaire*, în „Totalite”, VII, 1984, nr.18/19, pp.141-153; Carlo Sbrulati, *Les idées de la Garde de Fer*, în „Défense de l'Occident”, Paris, nr.19, aprilie 1971, pp. 46-65.

ar fi fost capabil să creioneze un asemenea program, o sarcină infinit mai dificilă reprezentând-o regenerarea morală și economică a României. Teoreticienii legionarismului puneau pe primul plan componenta morală a celor chemați să se implice în viața publică, opinând că viața politică românească ar fi devenit de multe generații, un teritoriu al bunului plac, în care tot felul de demagogi lipsiți de orice reflex patriotic sau obștesc, n-ar fi făcut altceva, decât să-și urmărească propriile scopuri de căpătuire pe spezele unui electorat orbit la fiecare patru ani. Pentru Codreanu, democrația n-ar fi spus nimic românilor, ea nereușind să ofere soluțiile pe care națiunea română le-ar fi așteptat. Totul s-ar fi redus la un fel de joc al numerelor, la o ruletă absurdă, în cadrul căreia națiunea urma a fi convinsă că și-ar fi exercitat voința în mod suveran, prin reprezentanții săi aleși în mod direct, numai că, în realitate, alte forțe oculte ar fi fost cele care ar fi decis, în numele unor interese care n-ar fi avut nimic în comun cu interesele cetățenilor români. Se creionau scenarii întunecate, catastrofice, se preluau unele teme din arsenalul vulgatei extremei-drepte europene, peste care se presărau ingredientele inconfundabilei amprente spiritual–mistiche, tipice legionarismului românesc⁵.

O seriozitate în exces (care mergea adesea spre rigiditate) va caracteriza, de altfel, psihologia partizanilor legionarismului și observația făcută cândva de un martor al acelor vremuri, precum că, nici măcar spiritul bășcălios caragialesc n-ar fi avut vreun efect asupra modelului codrenist, nu e deloc una gratuită. Deși au urât rigoarea academico–programatică (pe care o socoteau incompatibilă cu adevărurile eterne ale vieții), unii dintre teoreticienii legionarismului, au schițat câteva dintre liniile directe referitoare la societatea românească și la perspectivele acesteia. Se vorbea adesea despre o adevărată revoluție cu caracter etic, care ar fi transformat radical instituțiile statului român.

Mihail Polihroniade (de pildă), considera că reperele legionarismului ar fi fost purificarea morală și consolidarea potențialului ofensiv al armatei naționale; o radicală bătălie inițiată împotriva corupției; derularea unui amplu proces de descentralizare; cultivarea unui intervenționism de stat; încadrarea tuturor cetățeni-

⁵ Cristian Sandache, *op. cit.*, p.118.

lor în unități sociale cât mai riguroase și mai ample, capabile a-i disciplina și, totodată, a-i proteja⁶.

În ansamblul său, discursul legionar va pune accentul pe componenta morală și va propune o resurecție a colectivității, într-un sens, în egală măsură spiritual și etnic. Paseismul obligatoriu va reprezenta oglinda în care ar fi urmat să se reflecteze toate acțiunile menite a contribui la redescoperirea stimei de sine a colectivității românești, aflată mereu în luptă cu tot ceea ce i-ar fi amenințat individualitatea originară. Se observa o încercare de redefinire a unei identități a naționalismului, care pornea din interiorul său, urmând a se transpune în planul istoric imediat.

Viguroasa componentă anticomunistă și antisemită a legionarismului (grefată pe un fond mistico-ortodox incontestabil) a reprezentat un element ce a suscitat numeroase controverse. Imaginea evreului va deveni una dintre țintele preferate ale ideologilor legionari și o adevărată obsesie, care îi va urmări permanent pe partizanii lui Codreanu⁷.

Cel mai simplu era să-i asociezi pe evrei cu comunismul, clișeu devenit un loc comun, în peisajul ideologic al Extremei-Drepte europene. Se ofereau numeroase exemple (unele dintre ele reale), care ulterior, erau însă amplificate și distorsionate, pentru a li se da interpretarea pe care doctrinarii legionarismului o doreau, în sensul că evreii deveneau un fel de molimă, pentru distrugerea căreia, națiunile lumii erau datoare să se mobilizeze, ca într-un fel de cruciadă modernă, fără niciun fel de ezitare⁸.

În percepția legionarismului, evreii s-ar fi făcut vinovați și de coruperea moravurilor poporului român, în sensul pervertirii identității naționale a acestuia, prin cultivarea în exces a unui cosmopolitism dizolvant. Pentru adepții lui Codreanu, întreaga istorie modernă a României, ar fi trebuit reinterpretată, prin grila bătăliei între elementul autohton românesc și factorul iudaic,

⁶ Mihail Polihroniade, *Sensul revoluției naționale*, în „Axa”, an I, nr.14, 15 iunie 1933, p. 5.

⁷ Corneliu Zelea Codreanu, *Pentru legionari*, vol.1, Ediția a-IX-a, Ed. Scara, București, 1999, pp. 69-146.

⁸ N. C. Angelescu, *Destinul evreilor*, în „Vremea”, an X, nr. 490, din 6 iunie 1937.

legionarismul accentuând permanent componenta cvasi-religioasă a analizelor sale⁹.

Legionarismul considera că problema evreiască ar fi fost una fundamentală pentru evoluția umanității, în sensul că, presupusa influență nocivă a iudaismului la nivel universal, ar fi trebuit în chip urgent anihilată. România ar fi fost infestată de mentalitatea iudaică și de către o serie de practici de aceeași sorginte, fapt care ar fi determinat o degenerare a identității naționale. Această adevărată maladie ar fi fost vizibilă la nivelul tuturor compartimentelor societății românești, așa-numitul „*suflēt colectiv*” autohton riscând a-și pierde fizionomia originală¹⁰.

Unii publiciști antisemiți admiteau chiar existența unui rasism românesc, pe care se grăbeau însă a-l separa de rasismul clasic, echivalându-l mai curând cu o modalitate în sens etnic, de bună organizare a statului român și a instituțiilor sale alcătuitoare¹¹. Alți teoreticieni ai legionarismului se specializaseră pe detectarea spiritului iudaic din literatura și arta românească, indignându-se frecvent din această cauză și propunând o eradicare totală a acestuia.

Evreii ar fi propagat subcultura, pornografia, ironia sterilă, disprețul față de valorile tradiționale românești (și creștine în general), un modernism agresiv și păgubitor, care s-ar fi axat în fapt pe distrugerea geniului creator autohton românesc. Nu erau acuze care se lansau pentru prima dată, multe dintre acestea fuseseră preluate din arsenalul european al antisemitismului, teoreticienii legionari reactivându-le și modificându-le parțial din punct de vedere stilistic¹². Corneliu Zelea Codreanu (care deși avea condei, era lipsit de forță plastică), nu ezita să-i creioneze și el pe acești evrei malefici, sub înfățișarea unor paraziți, care ar fi sfidat prin prezența lor parazitată, elementul românesc majoritar¹³.

⁹ Radu Gyr, *Despre invazia iudaică în spiritualitatea și literatura română*, în „Buna Vestire”, din 20 februarie 1938.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ T. Mirică, *Rasismul românesc*, în „Vremea”, an VIII, nr.380, din 17 martie 1935.

¹² Radu Gyr, *op. cit.*

¹³ Corneliu Zelea Codreanu, *Circulări și manifeste. 1927-1938*, Colecția „Europa”, Munchen, 1981, p. 5.

Condeie apropiate de legionarism nu vor ezita să se pronunțe în perioada interbelică, împotriva a tot ceea ce era considerat evreitate: G. Vasiliu, M. Cosma, S. Carp, S. Florescu, R. Gyr, V. Rădulescu, etc.

Din perspectiva politicii externe a României, Corneliu Zelea Codreanu nu făcuse niciun secret din faptul că, simpatiile sale mergeau în mod neechivoc către Germania nazistă și Italia mussoliniană, pe care le considera statele revoluțiilor naționale, exemple de comunități care reușiseră să pună stavilă pericolului comunist de coloratură iudaică¹⁴. Codreanu îi va acuza de trădare de neam, pe toți aceia care, invocând principiile coexistenței pașnice propuneau o normalizare și chiar o apropiere a României de URSS. Cel vizat în primul rând era Nicolae Titulescu, recunoscut pentru intenția sa de reglementare prin dialog diplomatic a relațiilor româno-sovietice¹⁵.

E cu totul eronat să-l socotim pe fondatorul legionarismului ca fiind un emul servil în România al ideologiilor național-socialistă, respectiv fascistă. Asemenea aserțiuni sunt cu totul false. Dar ostilitatea sa față de comunism era absolută, lipsită de orice nuanțare, iar democrațiile occidentale clasice, respectiv Franța și Marea Britanie, s-ar fi făcut vinovate (în optica lui Codreanu), de faptul că ar fi fost iremediabil impregnate de virusul iudaismului¹⁶.

O analiză mai atentă asupra diplomației românești interbelice, o realizase Mihail Polihroniade (într-un articol din anul 1933), judecățile sale de valoare (deși, categoric, influențate de gândirea lui Codreanu), nefiind lipsite, pe alocuri, de realism. Polihroniade (recunoscut ca fiind cel mai competent dintre adepții lui Codreanu, în chestiuni de politică externă), atrăgea atenția asupra pericolului pe care URSS l-ar fi reprezentat pentru România, considerând că n-ar fi fost niciodată posibilă o adevărată normalizare a relațiilor româno-sovietice. Marea Putere de la Răsărit ar fi fost un stat cu o politică externă imprevizibilă, care n-ar fi avut reflexul respectării înțelegerilor, decât atunci când capacitatea sa militară ar fi fost anihilată. Altminteri, tendințele expansioniste

¹⁴ Idem, *Pentru legionari...* pp. 69-72.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ernest Nolte, *Les mouvements fascistes de l'Europe de 1919 à 1945*, Calman-Levy, Paris, 1969, p. 240.

și mentalitatea imperială incorigibilă, ar fi reprezentat elemente esențiale, de care România n-ar fi trebuit să facă niciun moment abstracție¹⁷.

Cu trei ani înainte, același Mihail Polihroniade (referindu-se la ideologia comunistă în ansamblu) scria că „*socialismul a încetat de a mai fi un pericol pentru burghezie, singurul ei inamic fiind comunismul, care nu uzează de majorități, ci de arme cu adevărat revoluționare*”¹⁸.

Teoreticienii legionarismului românesc au combătut în cel mai energic mod cu putință, comunismul și URSS, presa radical-naționalistă oferind exemple numeroase în această privință. Discursul anticomunist legionar era pe alocuri electrizant și se caracteriza prin abundența metaforelor și a imaginilor semnificative, emoțiile fiind predominante. Uneori, invectiva înlocuia analiza, iar acuzele erau lansate în valuri, fără ca emițătorii lor să le argumenteze întotdeauna. Impresionau sinceritatea, credința aproape fanatică în biruința asupra unei ideologii (comunismul), pe care doctrinarii legionari nu ezitau să o considere Răul suprem al umanității.

Unii scriau despre bestialitatea comuniștilor, primitivismul lor lipsit de orice licăr de umanitate, cruzimea cu care-și anihilau adversarii politici, exemplele cele mai frecvente oferite opiniei publice provenind din spațiul sovietic, conturându-se imaginea unei URSS asemănătoare unei imense temnițe.

Statele ar fi trebuit să facă front comun împotriva URSS, aceasta urmând a fi izolată sub aspect economic – diplomatic, lumea civilizată rupând orice legătură cu un stat care s-ar fi transformat de multă vreme, într-un exemplu de încălcare sistematică a drepturilor omului. Comunismul ca orânduire statală, n-ar fi fost altceva decât un sistem dezumanizant și monstruos, conceput special pentru umilirea și distrugerea ființei umane, aspect care n-ar fi trebuit să-i lase indiferenți pe marii decidenți ai lumii. Ample relatări aveau să fie găzduite în presa legionară în legătură cu evenimentele Războiului Civil din Spania, derulat între anii 1936-1939, episod european cu largi ecouri internațio-

¹⁷ Mihai Polihroniade, *Pentru o politică externă românească*, în „Axa”, an I, nr. 10, din 9 aprilie 1933.

¹⁸ Idem, *Flux și reflux*, în „Vremea”, an III, nr. 10, 1930.

nale, în cadrul căruia, formațiunea lui Corneliu Zelea Codreanu va fi prezentă, prin intermediul câtorva reprezentanți extrem de importanți: Gheorghe Cantacuzino-Grănicerul, Ion Moța, Ion Dumitrescu-Borșa, Alecu Cantacuzino, Gheorghe Clime, Nicolae Totu, Bănică Dobre, Vasile Marin¹⁹.

Atât republicanii, cât și naționaliștii generalului Francisco Franco s-au remarcat prin acte violente și crime înfiorătoare, presa legionară insistând cu precădere pe prezentarea unor fapte abominabile de care se făcuseră vinovați agenții sovietici infiltrați în rândul trupelor republicane: profanări de biserici, asasinat, violuri, incendieri de clădiri și locuințe, jafuri, distrugeri. Tonul era apocaliptic, informațiile (indiscutabil–reale), generând un adevărat șoc psihologic, în conștiința cititorilor²⁰.

Se cultiva convingerea în conformitate cu care, victoria republicanilor ar fi echivalat cu o biruință a comunismului și ateismului asupra spiritului creștin, iar acesta n-ar fi fost decât începutul unui amplu proces de extindere a ideologiei comuniste asupra întregului spațiu european. Moartea lui Ion Moța și a lui Vasile Marin în carnagiul din Spania a fost considerată de formațiunea lui Corneliu Zelea Codreanu, drept un exemplu de martiraj asumat în mod voluntar, de către doi tineri emblematici pentru capacitatea de jertfă a poporului român. Însuși Nicolae Iorga le dedicase un emoționant articol în ziarul său – „*Neamul Românesc*”, în condițiile în care, marele istoric nu era un simpatizant al legionarismului. Dar acțiunea cu adevărat eroică a celor doi lideri legionari a sporit la maximum simpatia populară pentru formațiunea lui Codreanu. Moța și Marin ofereau o lecție dramatică, despre ceea ce însemna curajul și dezinteresul personal, dorința de sacrificiu pentru o idee. Pieriseră cu arma în mână, într-o bătălie derulată în localitatea spaniolă Majadahonda, împotriva trupelor republicane, prin contrast cu atâția tineri din România, caracterizați prin abulie, lașitate, gust pentru plăcerile facile ale vieții. Moartea celor doi era ceva atât de neobișnuit pentru societatea românească, saturată de politicianism mărunț și balcanice

¹⁹ Cristian Sandache, *Istorie și biografie. Cazul Corneliu Zelea Codreanu*, Ed. Mica Valahie, București, 2005, p.239.

²⁰ „Buna Vestire”, din 18 iulie 1937.

bârfe cotidiene, încât a generat o emoție colectivă intensă²¹. Există o imensă dezamăgire a opiniei publice, pentru prestația majorității partidelor politice parlamentare care se perindaseră până atunci la guvernarea României, în pofida unor incontestabile progrese. Dar marea masă a electoratului se simțea de multă vreme un fel de câmp de manevră, pentru o armată de demagogi care deveniseră campionii unor discursuri interminabile, adesea lipsite de orice conținut. Violențele, abuzurile, standardul de viață scăzut (mai ales în zonele rurale și la periferiile orașelor), reprezentau realități, care nu mai puteau fi ignorate decât de către cei inconștienți, sau rău intenționați.

Legionarii criticau cu energie toate aceste păcate (reale) ale deficitului de democrație din România, sugerând însă în mod eronat, că democrația parlamentară în sine ar fi fost cauza înapoierii țării. Discursul legionar nu se axa doar pe resentimente împotriva evreilor, ci pe punerea la zid a metehnelor politicianismului. E semnificativ faptul că în alegerile parlamentare din anul 1937 (care au consemnat cel mai bun rezultat al formațiunii lui Codreanu din întreaga perioadă interbelică), cele mai mari procente ale legionarilor, nu au fost înregistrate în județele cu o populație evreiască importantă, ceea ce demonstra că se preferase fațeta antipoliticianistă, celei antisemite²².

Legionarismul a căutat, de altfel, în întreaga perioadă interbelică, să-și diversifice discursul, nerezumându-se doar la antisemitism, intenționând să ofere soluții efective tuturor problemelor cu care societatea românească se confrunta.

Teoreticienii Mișcării Legionare se defineau ca fiind în primul rând niște naționaliști, care în pofida unor excese retorice sau de altă natură, se poziționau atât în afara anarhismului de sorginte comunistă, cât și a „*dictaturii*” democrației, înțeleasă într-un sens politicianist. Erau adepții necondiționați ai ideii monarhice, pe care o defineau ca fiind „*principiul suprem al ordinii și ierarhiei politice*”²³.

²¹ Francisco Veiga, *op. cit.*, p. 231.

²² Cristian Sandache, *Istorie și biografie*, pp. 311-314.

²³ Traian Brăileanu, *Sociologia și arta guvernării*, Ed. Cartea Românească, București, 1940, p.65.

Din perspectivă doctrinară, ideologii legionarismului nu au admis niciodată că Stânga politică ar fi putut avea conexiuni cu principiile democratice, aceasta fiind în mod constant demonizată. Prin contrast, Dreapta ar fi oferit un model organic de dezvoltare a societății (și a celei din România, cu deosebire), viziunea sa fiind sinonimă cu o corectă organizare și administrare a instituțiilor statului. Nu în ultimul rând, Dreapta ar fi garantat ceea ce legionarismul numea „*unitatea indestructibilă a națiunii*”. Un asemenea principiu era considerat aproape sacrosanct de către adepții lui Codreanu, iar pentru apărarea sa, legionarismul trebuia să-și mobilizeze la maximum, toate energiile disponibile²⁴. În mod consecvent, legionarismul a continuat să judece în termeni extrem de aspri modelul democratic, față de care a manifestat o neîncredere funciară. Publicistica apropiată grupării lui Corneliu Zelea Codreanu oferă numeroase exemple în acest sens, imaginile întunecate fiind dominante. Vasile Marin nu ezita să definească Parlamentul României, drept un adevărat „*cazan al Satanei*”, în vreme ce democrația din aceeași țară, nu reprezenta altceva (în viziunea aceluiași teoretician legionar), decât un fals grotesc, o caricatură ideologică, incapabilă să aducă României progresele așteptate²⁵.

La rândul său, Ion Moța avea o problemă conceptuală cu termenul de „cetățean”, opinând că utilizarea lui ar fi girat în fond un fals, în sensul că ar fi fost ignorată cu desăvârșire dimensiunea etnică a naționalității, fără de care, niciun stat nu ar fi putut fi considerat cu adevărat viabil²⁶.

Statul pe care teoreticienii legionari îl propuneau, ar fi trebuit complet scos de sub influența principiilor democratice, urmând a fi axat pe meritocrație și pe un dinamism creator, înțeles într-un sens mai curând etic și naționalist. Formulările legionare nu s-au remarcat niciodată prin precizie, ambiguitățile și metaforele fiind cel mai adesea preferate raționamentelor clasice.

Vasile Marin, Mihail Polihroniade, Vasile Christescu sau Ion Victor Vojen propuneau o reîntoarcere la principiile organice și

²⁴ Ibidem, p. 113.

²⁵ Vasile Marin, *Națiunea împotriva statului de import*, în „Axa”, an II, nr. 7, din 19 februarie 1933.

²⁶ Ion Moța, *Excesul de abstracțiune*, în „Axa”, an II, nr. 7, din 19 februarie 1933.

autoritare specifice Evului Mediu, chiar dacă asemenea viziuni nu puteau genera decât zâmbete ironice printre sceptici. Nu trebuie uitat, însă, că la vremea sa, însuși Mihai Eminescu considerase că din punct de vedere sociologic, Evul Mediu românesc putea să ofere multe surse de inspirație diriguitorilor contemporani ai statului.

Mihail Polihroniade considera că legionarismul trebuia înțeles în principal, ca fiind echivalentul unei profunde revoluții spirituale, de o factură cu totul particulară, fără echivalent în spațiul de idei european. Fruntașul legionar atrăgea atenția asupra erorii pe care ar fi făcut-o oricine ar fi pus semnul egalității între legionarism și național-socialism sau fascism, fenomenul ideologic de extremă-dreapta din România, având profilul său particular, absolut original. Ceea ce ar fi individualizat în mod deosebit legionarismul față de celelalte mișcări ideologice radicale de dreapta, ar fi fost miezul său ortodox incasabil, care apropia mișcarea mai curând de specificul unei confrerii, decât de tipologia unui partid politic clasic²⁷. Acțiunile de tip lucrativ și misionar ale adepților lui Codreanu (extrem de numeroase în anii '30), dincolo de motivațiile lor pragmatico – propagandistice, ilustrau o modalitate de raportare la social, fără precedent în peisajul politic al României și un mod de a face politică absolut atipic, pe care ceilalți competitori nu l-au putut înțelege sau admite. Entuziasmul cu accente fanatice al partizanilor lui Codreanu era unul real, iar educația lor particulară (în egală măsură naționalistă și mistică), reprezenta un atu moral adesea greu de anihilat, de către adversarii politici. Legionarii au recurs la asasinat și violențe, fiind supuși la rândul lor unui șir de acțiuni cu caracter punitiv, din partea autorităților statului român, apogeul acestor violențe (de o cruzime rar întâlnită, chiar pentru Europa est-balcanică) fiind înregistrat în anii 1938-1939, orchestratorul lor fiind regele Carol al II-lea.

Radicalismul, spiritul de sacrificiu, cultul strămoșilor, frecvențele referiri la moarte (înțeleasă ca un fel de eliberare față de materia constrângătoare), au reprezentat elemente care au particularizat legionarismul, generând discuții nesfârșite legate de

---

²⁷ Mihail Polihroniade, *Extremismul de dreapta*, în „Axa”, an II, nr. 21, din 29 octombrie 1933.

reala sa tipologie. Adepții lui Codreanu erau convinși că aparțineau marii familii spirituale a naționalismului, cu deosebirea că naționalismul pe care ei îl profesau, s-ar fi caracterizat printr-o superioară dimensiune a tragicului și a eroicului. Democrația nu putea avea nimic în comun cu identitatea națională, atâta timp cât opera cu concepte precum „majoritate” și „minoritate”, care în opinia legionarismului, ar fi condamnat individul la sterilitate sufletească și dezumanizare.

Principiul votului universal n-ar fi echivalat cu panaceul pe care partizanii democrației

l-ar fi clamat, el impunând (în optica legionarismului) dictatura mediocrităților, dominația demagogilor, a acelor partide profitoare a naivității și sărăciei electoratului. Legionarii considerau că partidele politice tradiționale ar fi fost (încă din momentul apariției acestora) maculate de existența unui păcat originar, imposibil de admis: absența oricărui element spiritual. Fiecare dintre partidele respective n-ar fi fost altceva decât grupuri de interese oculte, utilizând discursul demagogic ca un paravan, în spatele căruia și-ar fi mascat adevăratele intenții, care n-ar fi avut nimic în comun cu interesele fundamentale ale electoratului.

Criticând modelul democratic, Codreanu și adepții lui s-au supus în cele din urmă aceluiași rigori ale democrației, în sensul participării la alegerile parlamentare. Rezultatul remarcabil înregistrat la alegerile parlamentare din decembrie 1937, poate fi considerat în acest sens, un paradox. Codreanu cunoscuse experiența vieții parlamentare de timpuriu și deși nu strălucise ca orator sau inițiator al unor proiecte legislative de răsunet, reușise ca prin unele intervenții în plen să atragă atenția asupra sa, fiind considerat un personaj bizar, dar cu toate acestea demn de respect pentru sobrietatea vieții sale private. Biografia lui Codreanu – tumultoasă, frământată și tragică, a fost considerată de către partizanii săi- exemplară prin devoțiunea totală față de un crez, pe care l-a slujit fără ezitare până la capăt. Experiența carcerală i-a accentuat latura mistică a personalității (oricum, lesne detectabilă), precum și fanatismul incipient. Codreanu a trăit mereu cu convingerea că avea o misiune superioară de dus la îndeplinire, iar pentru aceasta era decis să nu accepte niciun fel de compromis.